

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **Dr. A. P. Alexi**, prof. gimn. in Naseudu, **V. Gr. Borgovanu**, prof. prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof. prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

de

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu
4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt
a se adresá la redactiune in Naseudu
(Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 10-a Iuliu 1880.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr.
si tax'a timbrului câte 30 cr. de fie care
publicatiune. Scrisori nefrancate nu se
primescu, anonime nu se considera.

Folosulu fizice si metodulu ei de propunere in scól'a poporala.

*Disertatiune tinuta in adunarea generala a „Reuniunei
invetiatoriloru románi din Tiér'a Bârsei“ la 5 Aprile
1879 in Brasiovu, de Ioanu Dariu, invetiatoriu la
scól'a primara din Satulungu.*

(Urmare.)

Din aceste considerantie se vede apriatu, ca sciintiele naturale fura admise in scólele poporale numai dupa ce Comenius, Rousseau, Basedov, Eberhard, Pestalozzi si altii aratara comór'a cea mare de avutii, ce zace ascunsa in aceste sciintie.

De mare influentia a fostu pentru acestea revolutiunea francesa. Germani'a mai cu séma, dupa lovirile cele crunte ce-i dete Napoleonu celu mare, recunoscându ca unu poporu se póte redicá numai prin scóle bune si bine organizate, se puse cu totu deadinsulu se infintieze scóle de totu feliu.

O reactiune insemnata inse se provocà, atâtu din partea bisericeasca, câtu si din cea politica, in contra acestei directiuni imbucurátore, ce o luase sciintiele naturale, candu se ivi revolutiunea din 1848, carea dete o lovitura aspra pe tóte terenele de víctia. Asia numitele regulative prusiane, — cá rezultate ale acelei reactiuni, lovira cu deosebire in sciintiele reale preste totu, declarandu-le cá producátore a

materialismului si necredintiei. Dupa Prusi'a vine Austri'a cu ordinatiunea, cá sciintiele reale se nu se tracteze in óre separate, ci numai pe bas'a legendariului. — Inse pretensiunile timpului de adi sunt cu multu mai mari, decâtu se se mai póta marginí cine-va pre lânta vechiulu triviu de a instruí tinerimca numai in a cetí, serie si calculá.

Fericita a fostu ide'a unoru barbatí distinsi din timpul celu mai nou, cari au aretatu pâna la evidentia insemnatarea si folosulu sciintieloru reale, si a unoru ministri de instructiune, cari au si pusu in lucrare acést'a idea, decidiendu in planurile de invetiamentu, cá ele se se tracteze in óre separate si totu atâtu pondu se se puna pre ele, cá si pre celelalte obiecte de invetiamentu. Totu cu aceeași voce vorbescu despre sciintiele reale si planurile scú normativele autoritatiloru nóstre bisericesci.

Cu tóte acestea inse, cà li-s'au datu si sciintieloru naturale in specie unu locu onoricu in planuri, cá se se tracteze in ore separate si totu cu aceeași diligintia si interesu, cu care se propunu si celelalte obiecte de invetiamentu, cu tóte acestea, intre tóte sciintiele, câte se propunu in institutele nóstre de invetiamentu, nici una nu este atâtu de puțin considerata si mai reu tractata, cá sciinti'a naturei. Credu, ca acést'a asertiune a mea e basata pe adeveru si

deca cine-va n'ar' consimti cu ea, n'are altu ceva de facutu decatu se ne ostenimu amendoi pana la unu esamenu, fia acela la scolele poporale si normale, fia la scolele gimnasiale, si indata ne vomu convinge, ca sciintele naturale sunt inca departe de intiesulu si spiritulu celu adevratu, ce-lu pretinde o scola buna si bine organizata. Acest'a se pote observa totu cu aceeași claritate nu numai la scolele nostre, ci si la altele straine, precumu la cele magiare si germane, mai cu deosebire din patria.

Eta, onorata adunare, pe scurtu sörtea sciintieloru naturale si in specia a fizice, incependu din evulu mediu si pana astadi! Eta tot-deodata si motivulu, din care am purcesu ca se disertezu despre folosulu si metodu de propunere alu fizice in scola poporala. Si totu de-odata am credutu de necesariu a permite aceste schitie istorice, inainte de a intra in partea speciala a disertatiunei mele.

Fizic'a ca atare este o parte de capetenia a sciintieloru naturale. Ea inca trebuie se se propuna in scolele nostre poporale si inca in aceeași mesura cu celelalte obiecte de invetiamentu si dupa metodu celu mai bun si mai rationalu; considerandu-se si influinta ei cea binefacatoare asupra puterilor cugetatore si servitiile cele admirabile si enorme, ce ni-le da ea. Cu alte cuvinte, Ddieu a pusu pre omu intre activitatile continue si intre nisce relatii neincungiurabile ale naturei, si cunoșcerea activitatii puterilor naturale, cum si caus'a acelor activitati, e o parte intregitoare a culturei.

In urm'a acestoru premise, ca se nu abuzezu de timpu si de pacient'a DVostre, voi trece la partea speciala a disertatiunei mele.

I. Folosulu.

Privindu cu deameruntulu in natura si la tote lucrurile de ea produse, aflamu cea mai mare regularitate si ordine, atatu in corpurile cele mici si mai neinsemnate, catu si in cele mai mari si mai complicate. De privimu firmamentulu, admiramu nu numai multimea cea imensa si nenumerata a steleloru, ci si marimea si departarea lor. Si mai multu ne miramu, candu vedemu ca tote se misca in aceeași ordine, candu vedemu ca tote 'si au met'a sa fora cea mai mica

scadere. Ce regularitate nu observamu in schimbarea celor patru anotimpuri! Cum soarele, care incungiura si ample totu pamentulu nostru de lumina si caldura, nu-si schimba nici odata locul resaririi si apunerii sale! Cum elu prin caldura sa preface diferitele supstantie in sucuri fluide, pre cari apoi plantele, prin o multime de organe, le tragu in sine ca nutrementu.

Fiacare animalu si fiacare planta posedo totu ce se cere pentru esistinta, dezvoltarea si transplantarea sa. Tote 'si au organele necesarii pentru de a-si pute primi lumina, caldura, ploia sau aeru. Fiacare 'si are o durata anumita. Fiacare 'si are folosulu seu; tote stau in strinsa legatura unele cu altele, si ori ce vedemu, e destinat spre unu scopu anumitu, asia ca intraga natura se nu aiba nimicu de prisosu si nimicu de lipsa. Totulu se fia regularitate, ordine si armonia in veci.

Acum se intraba omulu smeritu si conternatu: de unde tote acestea? Prin a cui mana maestra au trecut tote acestea? Nimicu nu sa facutu prin intemplare! Tote sa facutu prin cuventulu Domnului. A disu, si sa facutu. „Este unu Dumnedieu“, dice Chateaubriand, „erb'a campului si cedrii muntiloru 'lu binecuvintaza, insectele murmura laudele lui, elefantulu 'lu saluta in reversatulu zoriloru, paserile in codru canta marirea si bunatatea lui; trasnetulu arata puterea sa si intinsulu oceanu nemarginirea sa.“ Elu a intogmitu tote acestea cu intielepciunea sa. Elu este asiadara maistrulu celu admirabilu alu acestui universu. Lucrurile sale inse ne arata, ca nu numai esista unu Dumnedieu adevratu, ci ca elu e tot-deodata atotputernicu, intieleptu si plinu de iubire catra tote fapturile sale.

Privindu deci lucrurile din natura cu totu ce se tine de ele, ajungemu la ide'a unui adevratu Dumnedieu. Noi invetiamu cunoșcinta de Dumnedieu si insusirile lui din s. scriptura. Dar' au nu e s. scriptura numai o traditiune divina, si au nu e natur'a oper'a cea maratia a lui Dumnedieu, in care putemu ceti tote acestea? Se nu crada cine-va, ca prin acest'a voi se alterezu s. scriptura, ci dupa cum mai chiar' se esprima marele naturalistu Linée: „Studiulu naturei este drumulu celu mai placutu, care con-

duce la adorarea Dumnedieirii.“ Ne deschide o usia, prin care putem petrunderi si mai adâncu in misteriele religiunei. Deci:

Studiulu naturei, respective alu fisicei intaresce pre omu, respective pre elevu in cunoscinti'a despre Dumnediu si-i inspira simtimente religiose.

Noi cunoscemu inse fôrte puçine din lucrurile lui Dumnedieu; abia cunoscemu ce vedemu pre pamentu. Câtu de puçinu scimu noi despre marimea si cuprinsulu universului! Câtu de defectuose sunt cunoscintiele nôstre façia de tôte legile naturei! Noi luamu in bagare de séma de cele mai multe ori numai fenomenele din afara ale corporiloru, éra cele din launtru remanu ascunse si neintielese. Noi vorbimu despre lumina, caldura, materi'a electrica; inse ca ce este aceea, nu scimu. Noi vedemu, ca dintr'unu simbure micu se desvólta unu arbore mare, inse nu pricepem, cum póte stá ascunsu unu atare arbore intr'unu simbure asia de micu. Vedemu mai departe, cum intr'o gradina se desvólta si crescu o multime de plante de diferite specii, totu la aceeași lumina, plóia si caldura. Cum pânea, pe care o mâncamu, se preface in corpulu nostru in materii nutritóre, preschimbandu-se in sange, carne si ósc? Tôte acestea si altele nenumerate ne sunt necunoscute si asia remânu pentru noi minuni, pre cari nu le putemu cuprinde cu mintea nôstra.

In urm'a acestor'a putem vedé, câtu de inferiori suntemu, câtu de imperfecta este sciinti'a nôstra si câtu de defectuosa remâne ea pentru tóta viéti'a. Recunoscându acést'a, ne face se nu ne ingamfamam cu sciinti'a nôstra si se nu ne inchipuimu prea multu de noi, ci din contra se fimu umili si moderati. Asiadara:

Studiulu fisicei stérpesce din noi inchipuirea desiérta si ne conduce la umilintia si moderatiune.

Poporulu nostru, déca vede d. e. unu cometu, séu lumin'a solara, unu cutremuru de pamentu, s. a. le crede de nisce semne prevestitóre de mari nenorociri. Déca vede carulu de focu, telegrafulu, masin'a electrica s. a. cari producu o impresiune mai vie in interiorulu seu si nefindu elu dedatu a urmarí causele ascunse, in urm'a caroru s'au formatu, crede ca tôte acestea se facu prin arbitriulu si capriciulu unoru puteri supranaturale séu a unoru spirete rele, cari ar' puté schimbá cursulu regulatu, si pre

cari elu apoi le timbréza dicându „ca e lucrulu draclui“ séu „a esitu draclui pe pamentu.“ Astfelu, prin acestea se nasce in elu credinti'a desiérta, carea tot-déun'a a fostu impedecátore desvoltarii formale a omului. Pe cându acel'a, care s'a ocupatu numai puçinu cu studiulu naturei, care a observatu câtu de câtu legile fundamentale, dupa care se conforméza totu ce esista, cum si liniamentele principale ale constitutiunei si organizatiunei loru, pentru aceea fenomenele indicate nu sunt mai multu pentru elu lucruri neintielese, ci din contra îi causéza o placere deosebita, o distractiune in orele de contemplatiune.

A prevení tuturoru acestoru inconveniente neplacute, ce ar' urmá din credinti'a desiérta, in prim'a linia e chemata scól'a, acést'a fabrica admirabila a omenimei, carea curafia totu ce e reu din omu si apoi ni-lu preda luminatu si cultivatu. Deci:

Studiulu fisicei sterpesce din noi credinti'a desiérta, ne procura unele placeri si distractiuni si tot-deodata ne cultiva mintea.

(Va urmá.)

Ioanu Lemenyi.

(Schitia biografica dictata de elu insusi).

(Urmare.)

Asia in anulu 1803 catra sfirsitu, tocându carausiu si luandu-mi de soçiu pre Ioanu Popu, feciorulu parochului din Siomcut'a mare, amu mersu, dandu-ne Mari'a Sa o carte in mâna îndreptata catra prea onoratulu canonicu (si vicariu generalu) Samuilu Vulcanu. ne-amu dusu la Oradea mare, unde laudatulu domnu vicariu generalu (Vulcanu) cetindu cartea ne disera: „La Agri'a nu e locu, dara veti remané aici, si asia mergendu cu noi la rectorulu Leitschak (care a fostu episcopu catolicu, apoi intrâ la capuçini, da nu cá calugaru, ci numai retrasu) ne-a prezentatu si ne-amu asiediatu acolo in seminaru, unde amu si remasu pana la sevirsirea cursulu. Notabene: In Blasiu se invetiá numai dogmatic'a si moralulu, nu inse dreptulu canonicu, limbile orientale, esegesulu, istori'a eclesiastica. Aceste le impliniramu acolo, cá trianisti amu fostu cu primianitii, ér' cá patruaniti cu secundianitii.

1804, 1805 amu remasu in seminaru in Orade. In 1805, Augustu amu mersu acasa, dupa-ce amu absolvitu acolo (in Orade) jus canonicum, historiam eclesiasticam si studium biblicum. Am amblatu pre la Popu (sociulu) pre la Siomcut'a. Dupa aceea am mersu oblu la vladic'a in Blasiu in ajunulu inaltiarei crucei. I-amu datu cartea dela rectorulu si testimoniéle despre progresu. Mi-a disu: „Acum mi-ati multiamitu filoru (mai înainte de mersu la

Orade i multiamisem de primire, da episcopulu nu acceptase; „mi-ti multiami candu veti veni, deca ve veti purta bine“ si a-ti facutu cinste la cleru, pentru-ca nici nu au mai fostu, nici pote nu voru mai fi clerici din Blasiu la Orade,“ (Cei doi ani am fostu pre chieluie'l'a episcopului in Orade). Intre vorbe ni-a disu: „Acum mai este o intrebare“, la care eu respunsei: „la acesti'a nu putemu responde cu o gura amendoi, despre partea mea stau la ceea ce am spusu la inceputu“ (adeca ca nu se va insura). Apoi dise catra Popu „Da tu Ianos ce dici?“ Eu sum teneru, nu me potu otari si vreau se mergu la parinti, apoi la vreme voiu vedea.“ „Bine, bine“, dise episcopulu (Bobu), „mergi si-ti mai petreci“, era catra mine dise: „vraii se mergi antaiu acasa?“ Eu respunsei: „Scii Escelenti'a Ta (episcopulu era, candu ne-amu intorsu, Escelentia) ca parintii nu voiescu si asia eu remanu aici.“ Popu s'a dusu, eu amu remasu.

In diu'a lui Nichit'a, dupa diu'a crucii, a dou'a di dupa-ce am vorbitu cu episcopulu, m'a chirotonitu cetetiu si ipodiatonu (15 Sept. vechiu). In duminec'a viitoare a slujitu ca se me chirotonesca preotu, nesciindu ca-su bolnavu acasa. M'a vedutu dupa liturgia pre ulitia, mi-a disu: „Te vei uri pana te voiu sfinti.“ In prim'a Octobree (dumineca me chirotoni si-mi spuse se me gatitu de profesoratu de filosofia. M'amu gatatu si amu fostu profesor de filosofia 2 ani. Filosofia era de unu anu). Ca se se primesca la Clusiu studentii miei, i-invetiaseam Joi'a din matesu si marti'a din isoria. Brancovan celu betranu cerceta filosofia si dise despre recomandatiunea episcopului, ca sum prea teneru. Episcopulu respunse: „da e invetiatu dela Clusiu (vr'o 12 ani). 1806 si 1807 fui in profesoria, 1807 tomna, dupa strins'a cucurudiului, me dusei — dupa vacatiune — protopu in Clusiu.

1807 sub cursulu scolasticu s'a instalatu capitulu. Dlu Vajda Dimitrie, protopopulu Clusului, fiindu numitu canonicu si viindu la Blasiu, m'a trimisu in loculu lui parochu si protopopu in Clusiu. Aici am remasu pana la 1819, in care m'au numitu canonicu.

Catra tomna 1811 veni Escel. Sa (Bobu) la Clusiu la dieta. Eu am caditu in hola grea si indelungata, in care vreme slujindu Escel. Sa intr'o dumineca a datu renduie'la la curatorii besericei, ca pamenturile si fenatiile de Escel. Sa cumperate, care predecesorul si eu pana la aceea vreme le-am folositu ca canonica-portia se le de in arenda. Si intru aceea di s'ra intrandu la mine se me cerceteze, candu a vrutu se esa 'mi dise: „Pentru pamenturi si fenatie am datu renduie'la, ca se se de in arenda“, la care slabu fiindu disei: „Din arenda aceea nu va pute' traia preotulu si deca e asia, 'mi voiu cere altu poporu“, la care disera: „bine, bine, dati-voiu eu altulu.“

Asia intorcendu-se Escel. Sa a casa, dupa-ce m'amu radacatu din hola, am apucatu pre alta cale si am postitu dela orasiu ca din comunu se mi-se de portia-canonica, precum si la celelalte recepte religii s'a datu, la care mi-a respunsu (magistratulu) ca in Clusiu nici la o religia orasiulu nu a datu canonica portia, ci din dile vechi

evlavnicii patroni au indiestratu bisericile, precum si a nostra a indiestratu-o Esc. Sa cumperandu pamenturi aratore si fenatie, si are de unde da, de vreme ce totu ce a fostu comunu, din renduie'la guberniului s'a vendutu cu licitatie. Care resolutia primindu-o prin insusi Escel. am facutu recursu la gubernia (de aceea i-a parutu bine episcopului; ha, ha, ha, acum va capeta canonica portia) scriindu tote starile impregiuru a parochiei nostre. Intru acaruia urmare guberniulu a datu renduie'la la magistratu, ca seu canonica-portia se mi-se de, seu se mi-se de plata din casa alodiala, precum s'a datu si la Gherl'a (acolo neavendu la pop'a nostru de unde-i da, au cautatu se-i de plata). In urmare acesteia renduie'li guberniali a respunsu magistratulu: precum gubernia bine scie, ca locu comunu nu este, de unde se se pota da si casa alodiala asia este in stare slaba, catu abia 'si pote plini lipsele sale, ba si cu multe datorii este impovorata, ci inaltiatulu craiesculu guberniu prin episcopulu pre recurentulu parochu se-lu indrepteze, ca precum predecesorii lui au fostu multiamiti cu dotatiunea fundatoriului (a Escel. Sale episcopului) se fia si dinsulu multiamitu. Intru acesteia urmare gubernia a scrisu episcopului, ca pre jeluitoriulu parochu se-lu compuna la pace si se incele a face inquietati, de unde mi s'a si scrisu de Escel. Sa trimitiendu decretulu, ca se fia multiamitu cu statia si dela mai incolo pretensii se incetezu. (Va urma).

Invetiamentulu intuitivu in scol'a populara.

De Ioanu Darius.

Cursulu I.

(Urmare).

c) Form'a si intrebuintiarea.

Foculu: 1. Foculu arde. 2. Foculu incaldiesce. 3. Foculu e rosaticu. 4. Foculu luminéza. 5. Elu servesce la frigere, ferbere, svéntare, uscare, incaldire, etc.

Caldarea: Caldarea e facuta seu din arama, seu din tuciu, cele facute din tuciu le numimu de obicei c'ea óne. 1. Caldarea e galbina. 2. Caldarea are o forma rotunda. 3. Caldarea are o tórta. 4. Caldarea servesce ca se ferbemu ceva in ea.

Tigai'a: 1. Tigai'a e de ordinariu de feru seu de arama. 2. Tigai'a e rotunda. 3. Tigai'a are o coda seu doue urechi. 4. Tigai'a are trei picioare seu e fora picioare. 5. In ligaia se frigu seu se prajescu unele manncari.

Óla: 1. Óla e facuta de olariu din lutu. 2. Óla are forma cam ovala si de marime felurita. 3. Óla are o coda, cele mari au cate doue code. 4. Cele mai multe ole sunt pe dinlauntru smaltiate (smaltuite). 5. In ole ferbemu seu pastramu felurite manncari.

Bol'a: 1. Bol'a e facuta de dogariu din lemmu. 2. Bol'a e mai larga la fundu ca la gura. 3. Bol'a are coda.

4. Bot'a e legata cu cercuri de lemnú s'eu de feru 5. Cu bot'a aducemu apa.

d) Asemenari si diferintie.

Ól'a si tigai'a.

a) *Asemenari*: 1. Si ól'a si tigai'a sunt vase de cuina. 2. Amendóue au forma cá m rotunda. 3. In amendóue se pregatescu bucate. 4. Si ól'a si tigai'a arc códa.

b) *Diferintie*: 1. Ól'a e facuta din lutu, tigai'a din feru. 2. Ól'a se sparge fórté usioru, tigai'a nu. 3. Ól'a e pe dinlauntru smaliata, tigai'a nu. 4. Tigai'a e mai scumpa cá ól'a. 5. Ól'a e mai adénca cá tigai'a.

In modulu acest'a se voru asemená mai multe obiecte din cuina.

C. Tind'a.

a) Numirea obiectelor din ea.

Inainte de a intrá in casa, trebuie se trecemu prin tinda. In tinda vedemu d. e. o lada, unu sicriu de haine vechi, unu giamantanu, etc.

Tind'a trebuie se fia totdeun'a curata si tóte obiectele din ea in buna orándúie. Precum in cuina asia si in tinda trebuie se domnésca ordinea si curatieni'a

b) Form'a si intrebuintiarea.

Giamantanulu: 1. Giamantanulu este facutu de mesariu din lemnú. 2. Giamantanulu sémena cu o lada mica. 3. Giamantanulu are de ordinariu unu coperisiu boltitu. 4. Giamantanulu are incuietóre. 5. Giamantanulu se póte inchide si deschide. 6. In giamantanu se tinu haine si alte obiecte. 7. Unele giamantane sunt vapsite.

D. Odaia de locuitu.

a) Numirea obiectelor din ea.

Observatiune: Se intielege de sine, ca invetiatoriulu nu va puté remáné legatu numai de aceste, cáci atátu aci cátu si pána aci, ba si de aci incolu m'am silitu si me voiu silí numai a ordiná mai multu, decátu a tractá materialulu, de care me ocupu aci.

Cându voimu se siedemu, ne punemu pe scaunu.

1. *In odaia de locuitu sunt scaune.*

Pentru cá érn'a se nu fia frigu in odaia, facemu focu in soba.

2. *In odaia de locuitu este o soba.*

In odaia de locuitu si mancamu. Mâncarea se pune pe mésa.

3. *In odaia de locuitu se afla o mésa.*

Cându ne peptanamu séu ne imbracamú, etc. ade-seori ne uitamu in oglinda (cautatóre).

4. *In odaia de locuitu este cautatóre.*

Spre infrumsetiarea ferestreloru la multe case vedemu perdele.

5. *In unele case la ferestre sunt perdele.*

Voi cându ve rogati acasa mai tot-deun'a ve indreptati cu ochii catra o icóna, carea e acatiata de parete.

6. *In odaia de locuitu sunt icóné séu cadre.*

Baietii stau mai bucurosu pe o laltia.

7. *In camar'a de locuitu se afla o laltia séu mai multe.*

La multe case pe ferestre vedemu óle cu flori.

8. *In odaia de locuitu se afla si óle cu flori.*

Diminétia cum se face diua se matura prin casa, se deschidu ferestrele spre a se premení aerulu si se sterge prafulu. Afara de aceea, din timpu in timpu ferestrele si padimentulu se spala, paretii murdari si afumati se varuiescu. Tóte acestea se facu, pentru cá se fia frumosu si curatu in casa, si carea priesce atátu de multu si sanatatii locuitoriloru din ea.

In odaia de locuitu inca trebuie se domnésca ordinea.

Ordinea si curatieni'a este lucrulu celu mai frumosu si mai placutu, ce trebuie se-lu vedemu intr'o casa.

b) Form'a si intrebuintiarea.

Scaunulu: 1. Scaunulu servesce, cá se siedemu pe elu. 2. Scaunulu are spate, de care ne radimamu, o fačia pe care siedemu si patru picioére. 3. Unele scaune sunt vapsite si poleite, s. a.

Més'a: 1. Més'a e facuta de mesariu din lemnú. 2. Cele mai multe mese sunt facute in patru cornuri. 3. Unele mese sunt rotunde. 4. Cele mai multe mese au câte patru picioére. 5. Unele mese au mai multe, altele mai puçine cá patru picioére. 6. Fačia mései e partea cea mai de sus a mései. Unele mese sunt vapsite séu poleite. 8. Unele mese se potu trage. 9. La mésa mâncamu, siedemu, conversamu, cântamu, etc.

Totu in modulu acest'a va luá invetiatoriulu: oglind'a, icón'a, laltia, etc.

c) Asemenari si diferintie.

Més'a si scaunulu.

a) *Asemenari*: 1. Més'a e facuta de mesariu din lemnú, scaunulu totu asia. 2. Més'a are o fačia, scaunulu inca. 3. Més'a are de ordinariu patru picioére, scaunulu inca. 4. Més'a servesce, cá se punemu ceva pe ea, scaunulu inca. 5. Cele mai multe mese sunt in patru cornuri, scaunulu inca.

b) *Diferintie*: 1. Més'a este mai lunga cá scaunulu. 2. Més'a e cu multu mai lata cá scaunulu. 3. Més'a e mai inalta decátu scaunulu. 4. Més'a are o laditia (puicu) scaunulu nu. 5. Pe scaunu siedemu, pe mésa nu. 6. Scaunulu are spate, més'a nu.

Cadra si oglinda.

a) *Asemenari*: 1. Oglind'a e acatiata de parete, cadr'a inca. 2. Oglind'a are rame de lemnú, cadr'a nu. 3. Ramele oglindiei sunt poleite, ale cadrei inca. 4. Oglind'a e in patru cornuri, cadr'a inca. 5. Amendóue au parti din sticla. 6. Se afla oglindi mari si mici, cadre inca. 7. Amendóue sunt mobile de casa.

b) *Diferintia*: 1. La oglinda lucrulu de capetenia e sticl'a, la cadra nu. 2. Ramele unei oglindi in asemenare cu ale unei cadre de aceeași marime sunt mai mari.

3. Sticl'a dela oglinda e poleita pe o parte cu staniolu, sticl'a dela cadra nu. 4. Oglind'a e si folositoare, cadr'a servesece mai multu spre infrumsetiare.

E. Odaia de locuitu.

Transitiunea: Tu dormi in odaia de locuitu, tu inca, tu nu, nici tu. Voi amendo dormiti in odaia de dormitu. Asiadar': multi dormu in odaia de locuitu, multi dormu in odaia de dormitu.

a) Numirea obiectelor din odaia de dormitu.

Noi dormimu in patu. Patulu se afla de ordinariu in odaia de dormitu.

1. In odaia de dormitu sunt paturi.

Inainte de a-ne pune in patu, ne desbracam, hainele cu cari am fostu imbracati preste di, le punemu pe unu scaunu.

2. In odaia de dormitu sunt scaune.

Candu ne peptenam si ne imbracam, adeseori ne uitamu in oglinda.

3. In odaia de dormitu este o oglinda.

Voi dimineta tot-deun'a ve spelati manele, faci'a si grumazulu cu apa rece. Ap'a se pune in spalatoriu seu lighianu.

4. In odaia de dormitu este unu lighianu.

Lighianulu se pune pe unu scaunu seu pe o laitia.

5. In camar'a de dormitu este unu scaunu seu o laitia.

Dupa-ce ve spelati, ve stergeti cu unu stergariu.

6. In odaia de dormitu este unu stergariu.

Copii de totu mici se culca in leganu.

7. In odaia de dormitu este unu leganu.

Odaia de dormitu (dormitoriulu) trebuie se se tiena si cea mai mare curatenie, si in tote dilele se se premenesca aerulu din ea. (Va urma)

Corespondintia.

Dela izvorele Somesiului mare, in lun'a lui Maiu 1880.

Domnule redactoru!

A patr'a adunare a reuniunii filiale Sangeorgiu, conformu conclusului adusu in comun'a Maieru la 10 Ianuariu 1880, s'a tinuta in 10 Maiu a. c. in comunitatea Rodn'a noua (Siantiu), despre a careia resultatu, cu permisiunea D.-Vostre, domnule redactoru, voiescu a raportá in colonele pretiuitei foi „Scola Romána“, ce o redigetii.

Diu'a de 10 Maiu a. c. a fostu pentru membrii acestei reuniuni filiale o adeverata di de serbatore. Timpulu era forte placutu, caci dupa-ce o seceta de mai multe septemani uscase forte pamentulu, incatu economulu abia mai putea ara, inca in dimineta acelei dile o ploia manosa a inceputu a uda si recori pamentulu celu atatu de insetatu, carele in urma acestoru ploii, se imbraca in vestmentu nou, in verdeta primaverei, si mi de floricele formau arcu de triumfu inaintea noiloru ospeti ai acestui

tienu romanu; er' paserelele din tufisie ne cantau marsiuri melodiöse, strigandu-ne din candu in candu si cucula cate unu „bine ati venit“

Desi timpulu era dara can plöosu, totusi membrii reuniunii nostre curgeau din tote partile la locul desiptu, cu exceptiune de vre-o trei insi. Primirea, atatu din partea intelegintiei locale, catu si a primariei comunale si a altoru poporeni, a fostu destulu de caldrosa. Inca la sosire m'am convinsu, ca poporul acestei comunitati posede in mare gradu nobilulu si maretulu simtiu de nationalitate si ospitalitate, care in alte locuri din provincia se pare a fi amortitu cu totul.

Conformu programei, la 8 ó a. m. toti membrii in corpore asistara la celebrarea cultului divin, seversitu prin domnulu parochu localu Ilarionu Filipoiu; acest'a dupa finirea s. mise rosti si o cuventare scurta, dara bine motivata, despre cultura in genere si in specie despre mijlocele cele mai sigure, care conducu la ajungerea aceleia. Dupa acest'a membrii in corpore mersera la scola elementara, unde s'au tienu sedintiele adunarei filiale, convocate pre aceea-si di.

Cu ocaziunea acestei adunari, afara de intelegintia si alti individi din locu, ne-a mai onoratu cu presentia sa si domnulu Basiliu Petri, de presentu redactorele foi „Scola Romána“ si referinte scolastecu in cerculu Rodnei, numitu cu totu dreptulu: „dascalulu dascaliloru.“ Caci densulu numai din propriulu indemnu si viulu interesu ce-lu nutresce facia de scole si inaintarea in cultura a poporului romanu, n'a crutiatu nice timpu, nice spese, ci a venit spre a-si vedé discipulii de odinora consolidandu-se si perfectionandu-se spre a pute pre deplinu corespunde santei loru misiuni. Deca natiunea romana ar' posede catu de multi atari luceferi conducatori si barbati interesati de crescerea si instruarea generatiunii tinere, pre cum e domnulu B. Petri, atunci ar' propasi mai rapede si mai siguru pre calea culturei.

Presedintele D. Mihaiu Domide, la rendulu seu, invita pre domnulu Basiliu Petri se conduca agendele presidiale, care invitatiune fu salutata din partea membriloru cu unu entusiasticu „se traiesca“, repetatu de mai multe ori, dara DSA nevoindu a primi, a rugatu presidiulu si pre membrii a-si urma agendele amesuratu programei, er' DSA se fia privitu numai ca unu öspe privatu.

Dupa acest'a presedintele ocupandu-si locul, deschide sedintia. Cuventulu de deschidere, si de asta data fiindu forte instructivu in caus'a instructiunei, a fostu primitu cu celea mai vii aplause din partea membriloru intruniti. Dupa acest'a a urmatu alegerea mai multoru comisiuni, precum: comisiunea pentru inscrierea membriloru noi, la carea s'au inscriu 6 insi, o comisiune pentru culegerea datelor statistice despre starea si frecuentarea scololoru confes. si in fine o comisiune pentru corespondintie.

La ordinea dilei a urmatu „Tractatul practic din istoria comunei Rodn'a noua (Siantiu)“ tienu prin invetiatorulu localu, d. Cosma Cotulu, carele din caus'a

multelor date istorice, fu ascultat cu placere. După această a urmat tractarea practica a bucatii de cetera „Fiindul multiamatoriu“ din Abcd. de Petri. Acestă bucată literară a avut a se elabora de către fiecare invetiatoriu în scris, atât din punctul de vedere intelectual (analiza logica) cât și limbistic (analiza gramaticală); ceea ce da ocupațiune fiecărui invetiatoriu spre a se deprinde atât în teoria (scriere) cât și în practica (tractare). Președintele reuniunii, în puterea statutelor, are dreptul a denumi pe unul din membri, că se tracteze și în practica temă elaborată, și așa de sine se înțelege, ca fiecărui invetiatoriu trebuie să fie pregătit, căci nu se știe, care va fi denumit spre a tracta cutare obiect. Acestă e alu doilea mijloc pentru cultivarea invetiatorului. Fiind astfel toți invetiatorii pregătiți, cu bucuria am observat, că nu s'au așteptat denumiri din partea d. președinte, ci invetiatorii singuri se însinuară la tractare, și adevărat la tractarea cuprinsului s'au însinuat d. S. Utalea, er' la partea limbistică d. V. Siorobetea, cari au și fost admisi.

Membrii în corpore luă parte la prandiul comun în casele d. C. Cotulu, împreună cu toată înțelegința din loc, unde între alte discursuri colegiale au urmat mai multe toast, precum și cântarea unor poezii, cari fură ascultate cu via plăcere de către o multime de economi și fruntași ai acelei comunități pur românești; unii chiar versau lacrimi de bucurie, dicându: „Ce frumos sta omului invetiatur, numai noi nu știm carte, păcatu ca n'am amblat și noi la școlă, etc“

Sedința a II-a s'a deschis la 3 ore p. m. La ordinea zilei a fost raportul comisiei critice, asupra operatelor scripturistice dela sedința precedentă, ținută la 10 Ianuarie a. c. în comună Maieru, carele cenzându-se prin notariul reuniunii E. Siorobetea fu ascultat cu mare atențiune și primit cu o via plăcere. După această a urmat critică verbală asupra tractatelor practice dela sed. I-a a adunării de adi. Totu ce e mai bun și mai salutar în ceea ce atinge reuniunile invetoresci, este cu dreptu cuventu critică. Prin critica poți invetiatoriu cunosc ce e bun și ce nu. Critică este așa dară cuprinsul, în care se lamuresce instrucțiunea; dară și această trebuie să fie urmata din îndemnul curat, nu din invidia sau răzbunare. S'a statorit în fine timpul și locul pentru a V-a adunare filială, pe 10 Ianuarie 1881 în comună Ilv'a mică, și cu aceste agendele sedinței a IV-a s'au terminat, între îndelungate strigări de se trăieșcă prezidiul! Trăieșcă domnului Basiliu Petri, barbatul școlilor — !!! —

La întorcere fiecărui a dus cu sine suvenirile cele mai plăcute dela această adunare.

Cu atât a a-și încheia mica-mi corespondința, deca nu m'ar' reține dela această simțiu de recunoștință pentru bună primire din partea înțeleptiei și a locuitorilor acelei mici comune situată chiar la isvorală Somesului. Dreptu aceea fie-mi permis în numele membrilor întruniți la a IV-a adunare a reuniunii filiale în

comună Rodnă nouă, a ne exprima tuturor acelor, cari ne-au primit cu atâtă afabilitate, adăncă noastră mulțămire, precum și acelor, cari ne-au onorat cu prezența sub întregu decursul sedințelor.

Deca reuniunea noastră va afla pretutindenea atari barbati spriginitori, cum a aflat până acum, atunci speru, că în cel mai scurtu timp va ajunge la mari rezultate, spre bucuria poporului român, pentru a caruă cultivare s'a înființat. Sunt de firma speranța, că înțelegința și acei barbati prin toate unghiurile acestui ținut, caror le zace la inimă prosperarea și înaintarea înviamentului la poporul nostru, nu se voru retrage de a da succursul necesariu, material și moral, pentru atingerea scopurilor acestei reuniuni, a carei chemare este, de a ușura sarcina luminătorilor poporului. Deci dară activitate și labore neobosita, spre a pute predeplinu corespunde înaltei noastre misiuni! Seriosu e timpul, în care trăim, dar' mai seriosu e celu ce ne aștepta, și ori unde privește ochiul nostru, vede numai nori negri pre orizontu, și nu se știe momentul, cându voru erumpe cu toată vehemența lor.

Deci diligența neobosita, și Dumnezeu va binecuvânta ostenele noastre!

Primiti domnule redactoru s. s. l.

Unu membru.

Monoru, 8 Iunie 1880.

Domnule redactoru!

Spiritulu de asociație a prinsu rădăcina — desi căm tardiu — și între invetiatorii romani. Cu bucuria se vedu, mai în toate partile și unghiurile, intrunindu-se în conferințe și reuniuni spre a se consulta despre ameliorarea și înaintarea cauzei, pentru care s'au devotatu.

Ar' urmă numai, că rezultatul conferințelor se și-lu comunice reciproc, că așa ajutându-se și îndreptându-se imprumutatu, se lucre că unu corp plin de viață pentru ajungerea marelui scopu.

Din acestu motiv, mi ieu libertatea, cu permisiunea onoratei redacțiuni, a raporta despre adunarea reuniunii a IV-a filială „Mariana“ (a Monorului) ținută în 15 Maiu st. n. în comună Gledin.

Conformu programei, după asistarea la s. misă celebrată prin veteranul parochu și catichetu dela școlă normală din Monoru, Avramu Harsianu, membrii au mersu în corpore în localitatea școlii conf., unde președintele, prin ună cuventare scurtă, dar' instructivă și acomodată, deschide sedința, punându la ordinea zilei tractările practice:

1. din scriptologia: „sunetulu și literă f.“
2. din fizica: „termometrulu.“

Ambele s'au tractat prin invetiatoriu localu A. Cinci'a.

Fiindu timpul înaintatu, apoi că comisunea critică se și poți face observațiile în scris asupra tractatelor scripturistice și verbale, sedința se radica, decizându-se continuarea ei la 3 ore după amidi.

În ședința de după amiază, comisiunea critică s-a citit raportul despre rezultatul tractarilor practice din ședința prima, apoi au urmat unele discuții critice speciale foarte instructive, atât față de raportul cât și de tractările. În genere prelegerile au fost lucrate cu toată diligența, apoi urmând în predare planul prelucrării, domnul propunător a multumit pe deplin acceptările adunării.

Din participarea activă a membrilor la discuțiile critice, făcute strâns între marginile obiectivității, și din tractările practice ținute până acum, s-a vădit, ca invetatorii, cari au luat parte la toate adunările, deși n-au absolvit unii cursul preparandului, totuși și-au însușit ore-care dexteritate în tractarea obiectelor de invetamentu. Acestea sunt prospecte îmbucurătoare, cari garantează reuniunii un venitoriu frumos.

Că invetatorii se potă propăși în cultură proprie, și a ținut cont de înaintarea invetamentului preste totu, apoi că se-si potă împărtăși ideile și esperințele făcute pe terenul practic alu invetamentului, s'a decisu: că „Școlă Română“ se se privească de organu alu acestei reuniuni; deschidându-se o listă de prepumeratiune, s'a și subscris de către toți membrii preșenti.

A urmat apoi constituirea conformu regulamentului. S'a realesu — cu puțina în schimbare — biroul vechiu, adevă de președinte: Isidoru Titieni; secretariu: Andreiu Cinci'a; în comisiunea critică: Georgiu Suci, Georgiu Morariu, Tom'a Stupariu, și de membru suplentu: Vasiliu Pecurariu; de casariu și bibliotecariu: Michailu Pântea.

Primă adunare a anului școlastic venitoriu 1880/81, respective a 6-a de la înființarea ei, s'a decisu a se țină în 24 Octombrie st. n. în comună St-Ioan'a, fiindu că ținutul invetatoriu din aceea comună a absentatu — fora ceva cauză — de la cele două adunări din urmă.

Finindu-se cu această agendă adunării, președintele multămesce membrilor pentru bună armonie și înțelegere în decursul șederilor, apoi — dorindu că la proxima adunare se se revadă în oară fericită și în numeru mai mare — ședințele adunării le închide.

Nu potă termină acestu raportu, fora de a aminti — cu parere de reu — regretabilă împregiurare, că din cele 5 comune din tractul Bistriței, apartenătoare de această reuniune, nu a participatu numai invetatoriulu din Șoimășiu V. Baci. Acesta a datu adunării neplăcută ansă de a relata cauză M. O. D. protopopu, carele sum de firmă credință, că unulu, care și până acum a aretat unu deosebitu interesu față de reuniunea noastră, i va astrege cu toate mijlocele, cari i stau la dispozițiune.

Destulu de tristu e a vedé în timpul preșente, ca invetatoriulu, acestu faru alu luminei și culturii, se fia astrănsu prin mijloce fortiale pentru înaintarea și promovarea cauzei și a intereseloru sale. **Unu membru.**

La șantirea unei școle noue *).

Cându Israilu alesulu, în grea caletoaria.

*Trecea pribegu pustiulu spre alu odichnei locu,
Se aretă în frunte-i, că tainica solia.*

*Unu stêlpu de noru diu'a, și noștea-unu stêlpu de focu.
Cu cortulu marturiei stêlpulu se radică*

Și odichnindu acel'a, și stêlpulu odichniă.

*) Poesia se referese în specialu la șantirea școlii din Poiana (langa Sibiu).

Unu stêlpu, comună brava, și fi tei cladira.

*Cându pusera în sinu-ti acelu frumosu odoru,
Ce pörta stêgulu crucei și tuturoru inspira*

Eylaria, credința, speranța 'n viitoriu;

Unu stêlpu ayeai comună, dar' unulu mai lipsiă;

Cladise-si celu de diu'a; dar' noștea eră grea.

Cu mân'a ta vênjosa, în munca otelita,

Adi deplinisi defectulu; și stêlpulu celu de focu,

Cu șant'a sa lumina, din ceriuri resarita,

Ce risipesce cêti'a, se 'naltia la mijlocu.

În fruntea ta vedi astadi doi stêlpi conducatori:

Biserica și școl'a, prea scumpele comori.

Asculta cu credința sol'a loru ceresca,

Căci ea te duce siguru la-acelu doritu pamântu,

Ce curge lapte, miere, — moși'a stramosișca,

De unde te-abatuse crudelu alu sortii vântu.

Urmēja neamu de neamuri ceresciloru lumine,

Și pasia înainte, căci Domnulu e cu tine!

Z. Boiu.

Varietati.

(Banchetu de adio). Joi s'era în 24 ale curente, înțelegința din Naseudu a datu unu banchetu de despartire d-lui fisicu districtualu Dr. Ștefanu Popu, carele se despartiesce de noi, după unu servitiu de 18 ani, pentru a-si ocupă postul de fisicu comitatensu la Fagarasiu, în urmă alegerei întemplate acolo la 27 Maiu a. c. La banchetu au luat parte la 60 inși, dovăda viua despre simpatia, cu carea a fostu cuprinsu Dr. Popu în Naseudu. Înainte de a se începe banchetulu, unu studentu din a 7-a clasa gimnasiala multiamă Drului Popu și stimabilei sale soții, în numele tuturor studentilor, pentru iubirea adevărată parințesca, cu carea au fostu tractati de către ambii, în casuri de morbu. Acelasi refrenu de stima și multămie a resonatu din toate toastele, câte s'au purtat la banchetu, la cari Drulu Popu a răspunsu, asigurându-ne, că despartirea de noi i este grea, dar' că această despartire eră inevitabilă în urmă schimbărilor făcute cu districtulu Naseudului. Pentru noi strămătarea Drului Popu este o mare pierdere. Gratulandu fratiloru Olteni pentru acuisiti'a făcută, nu ne remane de catu a ură Drului Popu caletoaria bună și vieția îndelungată și fericită! Dr. Popu este decoratu cu crucea de aur pentru merite, dobândită în urmă marilor sale servitii în timpul cholerei din 1866.

(Cursuri pentru limbă magiara). Ministrulu r. de culte și instrucțiune publică a ordinaru, că și în anulul acest'a se se țină în timpul ferieloru cursuri din limbă magiara pentru invetatorii, cari nu știu unguresce. Cursurile voru avé locu în Lojontiu, Lev'a, Siarospatacu, Aradu, Ba'a, Cincibiserici, Samba'a, Clusiu și Cristurulu secuescu. Participantii primescu pe di dicte de câte 70 cr. Pentru invetatorii sasi se va tiné unu cursu separatu în Sibiu, la care statulu contribue 1600 fl. Acest'a s'a facutu la inițiativa șuperintendentulu șasescu, carele pre cum se vede, nu-si lasa invetatorii pe mân'a altora. — Și noi?

Erate.

În numerulu precedentu alu foii noastre s'a schimbatu în presa pagin'a 76 cu pagin'a 77, pentru care șminta ceremu scusele onorabililor lectori.